

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ ДС/СС 05/4-02 бр. 1217/1-XVII/3 26.09.2013. године	
--	--

На основу члана 231. став 1. алинеја 17. и члана 278. Статута Факултета, Наставно-научно веће Филозофског факултета у Београду је на својој VII редовној седници, одржаној дана 26.09.2013. године, донело следећу

О Д Л У К У

Прихвата се Извештај комисије са оценом докторске дисертације: ВИЗАНТИЈСКЕ ПРЕДСТАВЕ О СРБИМА У ДОБА ПРВИХ ПАЛЕЛОГА (ОКО 1261-ОКО 1371), кандидата мр Срђана Пириватрића и одобрава усмена одбрана.

Универзитет је дао сагласност на предлог теме 21.04.2009. године.

Ова се одлука упућује Стручном већу Универзитета на сагласност.

<u>Доставити:</u> 1х Универзитету у Београду 1х Комисији 1х Стручном сараднику за докторске дисертације 1х Шефу Одсека за правне послове 1х Архиви	ПРЕДСЕДНИК ВЕЋА Проф. др Милош Арсенијевић
---	--

Факултет <u>Филозофски</u>	УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ Веће научних области друштвено-хуманистичких наука <u>2</u> (Назив већа научних области коме се захтев упућује)
<u>04/1-2 бр.6/2370</u>	
<u>27.09.2013.</u> (датум)	

ЗАХТЕВ

за давање сагласности на реферат о урађеној докторској дисертацији

Молимо да, сходно члану 46. ст. 5. тач. 3. Статута Универзитета у Београду («Гласник Универзитета», бр. 131/06), дате сагласност на реферат о урађеној докторској дисертацији кандидата

Срђана (Милош) Пириватрића

(име, име једног од родитеља и презиме)

КАНДИ
ДАТ

Срђан (Милош) Пириватрић

(име, име једног од родитеља и презиме)

пријавио је докторску дисертацију под

насловом:

Византијске представе о Србима у доба првих Палелоба (око 1261-око 1371)

Универзитет је дана 21.04.2009. својим актом под бр 612-18167/09 дао сагласност на предлог теме докторске дисертације која је гласила:

Византијске представе о Србима у доба првих Палелоба (око 1261-око 1371)

Комисија за оцену и одбрану докторске дисертације кандидата

Срђана (Милош) Пириватрића

(име, име једног од родитеља и презиме)

образована је на седници одржаној 27.06.2013. одлуком факултета под бр 851/1-IV у саставу:

Име и презиме члана комисије	звање	научна област	установа у којој је запослен
1. др Смиља Марјановић Душанић	редовни проф.	историја	Филозофски ф.
2. др Александар Лома	редовни проф.	исто	Филозофски ф.
3. др Љубомир Максимовић	проф. емеритус	исто	
4. Др Срђан Шаркић	редовни проф.	ист. државе и права	Филозофски у Новом Саду

Наставно-научно веће факултета прихватило је извештај Комисије за оцену и одбрану докторске дисертације на седници одржаној дана 26.09.2013.

ДЕКАН ФАКУЛТЕТА
Проф. др Милош Арсенијевић

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ

Чика Љубина 18-20
Београд

Научно-наставном већу

Научно-наставно веће Филозофског факултета у Београду, на седници одржаној 27. јуна 2013. године, изабрало је комисију за оцену и одбрану докторске дисертације **"Византијске представе о Србима у доба првих Палеолога (око 1261 – око 1371)"** докторанта мр Срђана М. Пириватрића из Београда, у саставу:

1. др Љубомир Максимовић, професор емеритус, ментор
Београдски универзитет, Филозофски факултет
2. др Смиља Марјановић-Душанић, редовни професор
Београдски универзитет, Филозофски факултет
3. др Александар Лома, редовни професор
Београдски универзитет, Филозофски факултет
4. др Срђан Шаркић, редовни професор
Новосадски универзитет, Правни факултет.

Пошто је прегледала и прочитала достављену докторску дисертацију мр Срђана М. Пириватрића, Комисија има част да Већу поднесе следећи

Реферат о завршеној докторској дисертацији

1. Основни подаци о кандидату и дисертацији

Докторант Срђан М. Пириватрић рођен је 18. априла 1966. у Београду, где је завршио основну и средњу школу (1972-1984). Основне студије на

одељењу за историју Филозофског факултета завршио је 1990. са просечном оценом 9,88. Као студент био је стипендиста Републичке фондације за развој научног и уметничког подмлатка. Магистарске студије на Катедри за историју Византије завршио је 1995. са просечном оценом 10, одбранивши магистарску тезу „Обим и карактер Самуилове државе према византијским изворима“ (ментор проф. Божидар Ферјанчић). Усавршавао се као стипендиста Фондације Сасакава (1992), владе Републике Грчке (1997/99), Фондације А. Онасис (2006/7) и поново Фондације Сасакава (2012). Радио је као асистент-приправник и асистент на Катедри за историју Византије Филозофског факултета у Београду (1991-1999), затим као истраживач-сарадник у Византолошком институту САНУ (1999-2001), у Министарству спољних послова СРЈ и СЦГ као дипломата (први секретар) у амбасадама у Софији и Атини (2001-2005), а након ове службе поново ради као истраживач-сарадник у Византолошком институту (2005-).

До сада је објавио око 50 научних и стручних радова у земљи и иностранству, међу којима наводимо монографије:

Самуилова држава, Београд 1997 (буг. превод – Софија 2000)

Историја Бугарске, Београд 2008 (приређивач и редактор српског издања)

и радове у вези са темом дисертације:

Улазак Стефана Душана у Царство, ЗРВИ 44 (2007) 381-409

Death of Tsar Stefan Dušan. A Contribution to the Issue Byzantium, New Peoples, New Powers, in: The Byzantino-Slav Contact Zone, Cracow 2007, 285-302

A Case Study in the Emergence of Byzantine Studies: Serbia in the 19th and 20th Centuries, in: Byzantine World, London 2010, 481-490

Partitio Romaniae et Partitio Imperii. Stefan Dušan and Ivan Alexander in the Byzantine Civil War (1341-1354), Годишник на Софийския университет „Св. Климент Охридски“, т. 95 (14) 2006, София 2010, 89-99

Колега Пириватрић је држао предавања по позиву на универзитетима, у научним установама и друштвима у Софији, Атини, Солуну, Београду и Серу и учествовао на више научних конгреса и симпозија у земљи и иностранству. Секретар је Српског комитета за византологију од 2007, члан управе Друштва пријатеља Свете Горе од 2010. године, а био је и председник Друштва српско-грчког пријатељства у Београду (2009-2010).

С. Пириватрић је за своја проучавања српских, бугарских и византијских међусобних односа добио значајна признања: Почасну повељу Бугарске академије наука за инострану бугаристику и унапређење сарадње БАН и САНУ (2002), Почасни знак председника Републике Бугарске за допринос развоју добросуседских односа, духовних веза и пријатељства између бугарског и српског народа и популарисање бугарске историје и културе у Републици Србији (2009).

2. Предмет и циљ дисертације

Предмет проучавања у докторској дисертацији *Византијске представе о Србима у доба првих Палеолога (око 1261 – око 1371)* прецизно сажима сам наслов дисертације. Два појма из наслова ипак заслужују да буду укратко објашњена, што аутор и чини у првим реченицама Увода. Појам **представе** припада психолошко-историјском промишљању историје и историјских извора, што подразумева да је предмет истраживања превасходно византијска перцепција Срба, разуме се у реченом времену, као „других“ и путеви уобличавања те перцепције. Појам **Срби** сажима (византијска) сазнања о одговарајућем етнониму, његовим представницима, нарочито владарима, који увек посебно занимају писце средњовековних историјских дела, као и о географском простору, институцијама и друштвеном амбијенту који се у византијској оптици везују за српско име.

Дакле, предмет дисертације могао би се, најкраће речено, означити као идентитет *другог* (конкретно Срба) и његова перцепција у очима аутора који су у датом времену корифеји византијске историографске књижевности: Георгије Акрополит, Георгије Пахимер, Теодор Метохит, Нићифор Григора, Јован Кантакузин. При томе, временски оквир о којем је реч узет је за хронолошку подлогу истраживања са много разлога. Његов почетак везан је за обнову Византијског царства после полувековних тешких последица пропасти у 4. крсташком рату, његов крај за губитак суверенитета и статуса значајне силе прихватањем османлијског сизеренства. Успостављање и губитак положаја велике силе добрим делом се огледају и у сложеним односима са српском државом, нарочито у доба краља Милутина и краља и цара Душана.

Циљ истраживања јасно је постављен оваквим одређивањем његове тематике. Он не подразумева проучавање већ прилично темељно истражених токова српско-византијских односа реченог времена, него проучавање одлика тадашњег „српског“ дискурса, односно представа о Србима унутар византијског виђења сопственог положаја наспрам *другог*, проучавање међузависности тог дискурса, извора у којима се огледа, политичких и идеолошких сучељавања Србије и Византије, која проживљавају различите стадијуме у свом историјском развоју. У реторичком и идеолошком вокабулару Византинаца било је то сучељавање варварског и цивилизованог света, при чему су Срби као православци сматрани мањим варварима од иновераца. То је контрапункт који одражава кретање између реалних збивања и оновременог и данашњег разумевања тих збивања, разумевања које се огледа како у њиховом тумачењу, тако и у могућности њиховог поимања. Може се слободно рећи да овакав приступ носи одлике савремених

стремљења у светској византологији, првенствено у њеном односу према *instrumenta studiorum*.

3. Основне хипотезе од којих се полазило у истраживању

Докторант Срђан Пириватрић опширно је изложио полазне хипотезе у *Уводу* (стр. 1-62) дисертације, а посебно у оним његовим деловима који су означени поднасловима *О методу*, *О изворима*, *О византијским политичким схватањима*.

Како аутор дисертације сам каже и образлаже, темељи традиционалне историјске науке уздрмани су постмодернизмом и тзв. новим књижевним критицизмом. У савременој историографији појављује се теорија дискурса која карактерологији изворног казивања посвећује већу пажњу него његовој фактографији. Полази се од претпоставке да се историјске чињенице не могу потпуно уочити без рашчлањивања дискурса (а можда ни тада) у којем су описане. Иако набујало током последње две деценије, ово становиште, генерално посматрано, није без претеча у тзв. традиционалистичкој историографији која више од једног столећа поставља фамозно питање: „шта је извор могао и хтео да каже?“. Али остаје чињеница да византологија у извесном смислу „касни“ у анализи дискурса, а да сасвим сигурно српско-византијској интеракцији, пре свега виђеној кроз византијску оптику, није у довољној мери посвећивала одговарајућу пажњу.

Пириватрићева основна хипотеза, узимајући рационално у обзир ово стање, подразумева преиспитивање казивања књижевно-историјских текстова којима се бави управо са гледишта њиховог “српског” дискурса. Претпоставља се да међу њима не само да постоје разлике у интерпретирању истих историјских чињеница, што је наука већ и уочила, него да је могућно уочити узроке тих разлика. Поврх свега, управо у „српском“ дискурсу не ради се само о разликама у изношењу чињеница него и о њиховом прећуткивању. Разлоге, како претпоставља аутор, такође би требало да је могућно утврдити испитивањем самог дискурса. Његова жива реторичка и књижевна компонента чини овај задатак сложеним.

4. Кратак опис садржаја дисертације

Докторска дисертација Срђана Пириватрића обухвата 375 страна основног текста са напоменама и 25 страна прегледа коришћене библиографије. Поред већ споменутог *Увода* (стр. 1-62), са његових шест саставних делова, дисертација садржи следећа већа поглавља која су

подељена на више мањих тематских целина: *Пад и обнова Царства. Србија на периферији* (62-100), *Синдром Драгутин-Милутин* (100-203), *Између две епохе* (204-225), *Синдром Стефан Душан* (235-343), *Српске теме* (344-364) и на крају *Закључак* (365-375). Наведена поглавља посвећена су основним менама српско-византијске интеракције у хронолошким и тематским оквирима који су постављени предметом дисертације. Излагање прати више или мање континуирани успон Србије, који је различито доживљаван у Византији, зависно од њеног положаја у датом тренутку, као и од друштвеног и политичког положаја византијских аутора чија се дела анализирају. Јер, док Србија готово непрекидно јача током 13. и у првој половини 14. века, ни српски однос према Византији није пуки одраз овог успона, а поготову се византијска реакција исказује у разним облицима од времена припрема за рестаурацију Царства, преко полета након рестаурације 1261. године, до новог опадања и растакања у грађанским ратовима. Колега Пириватрић пажљиво прати, реконструише и тумачи све ове околности и византијске представе о њима.

5. Остварени резултати и научни допринос дисертације

Докторска дисертација **"Византијске представе о Србима у доба првих Палеолога (око 1261 – око 1371)"** оригиналан је научни рад изванредних квалитета, који представља веома значајан допринос нашој византологији, а по питањима која покреће и општим византолошким истраживањима у свету. Досадашњи кандидатови радови наговештавали су овакво достигнуће, а данас можемо да кажемо да су оваква очекивања у потпуности оправдана. Полазећи од основне хипотезе да византијско-српски односи у анализираним изворима треба да буду схваћени не толико као верна реконструкција стварних збивања, колико као византијско виђење реалитета у некој врсти мање или више искривљеног огледала које твори реторички и, уопште, књижевни прилаз, детерминисан идеолошким конструктом који се делом мења а делом остаје непроменљив, аутор дисертације на многим примерима, које спаја у општу слику, убедљиво показује да Византинци доживљавају Србе на основу премиса различитог карактера, које сами стварају. Тиме се објашњавају многе дискутабилне тврдње и разоткривају многе недоречености, прећуткивања и искривљавања у третирању историјских чињеница, што је све својствено анализираним историјским делима. Учињено је то на такав начин да византијски аутори нису дезавуисани, него су разлози за њихове ставове и виђења објашњени. Тиме је, на крају, омогућена и реконструкција стварних догађања и њихових мотива у односима двеју сила – Србије и Византије.

Ова докторска дисертација, разуме се, полази од научних резултата досадашњих истраживања која су, с обзиром на значај истраживане епохе за српску историју и српско-византијске односе, током многих деценија интензивно спровођена у византологији и медијевистици. Тежиште целокупног ауторовог приступа, међутим, померено је, као што је већ речено, у односу на већину досадашњих истраживања. То практично значи да већина Пириватрићевих резултата за науку представља новину, што општи научни допринос дисертације чини веома видљивим и практично неспорним. Шта више, нема сумње да се ради о резултатима са веома високом вредношћу. Тиме су две за научна истраживања веома важне компоненте – новина и квалитет – обједињене на начин који заслужује сваку похвалу.

Поднета дисертација даје темељне резултате у вези са питањима која су се током истраживања постављала пред аутором. Могло би се рећи да је, с једне стране, тиме затворена читава једна епоха у истраживању извора који сведоче о најразвијенијој фази српско-византијске интеракције у доба Немањића. С друге стране, међутим, дисертација покреће и питања која ће наука убудуће имати тек да решава. Мишљења смо да се и у овој чињеници види допринос једне врсне дисертације

6. Закључак

Докторска дисертација Срђана Пириватрића **"Византијске представе о Србима у доба првих Палеолога (око 1261 – око 1371)"** обједињује у себи изразите истраживачке вредности које резултирају оригиналним научним резултатима. Важно је истаћи, кад се дисертација посматра у целини, да није у питању само минуциозно спроведен аналитички поступак испитивања извора на нов начин и из нових углова. Аутор показује своју већ познату и признату способност синтетског осмишљавања појединачних резултата и закључака до којих је дошао током читавог истраживачког поступка. Зато се без оклевања може изрећи суд да ова докторска дисертација представља изразито добар пример како један византолошки текст ове врсте треба да изгледа и да, у том смислу, она увелико надмашује многе домаће и стране дисертације. То ће се свакако најбоље видети када се буде појавила у облику књиге, што треба очекивати и подржати у блиској будућности.

На основу свега што је овде констатовано, Комисија са задовољством предлаже Већу да прихвати позитивну оцену докторске дисертације **"Византијске представе о Србима у доба првих Палеолога (око 1261 – око 1371)"** докторанта мр Срђана М. Пириватрића и одобри њену усмену одбрану. На одбрани би чланови Комисије, као што је обичај, кандидату

предочили извесне сугестије које би могле допринети бољем обликовању појединих делова текста, а у сваком случају довести до научне дискусије од опште користи.

Београд, 12. августа 2013.

Комисија:

проф. др Љубомир Максимовић, ментор

проф. др Смиља Марјановић-Душанић

проф. др Александар Лома

проф. др Срђан Шаркић.